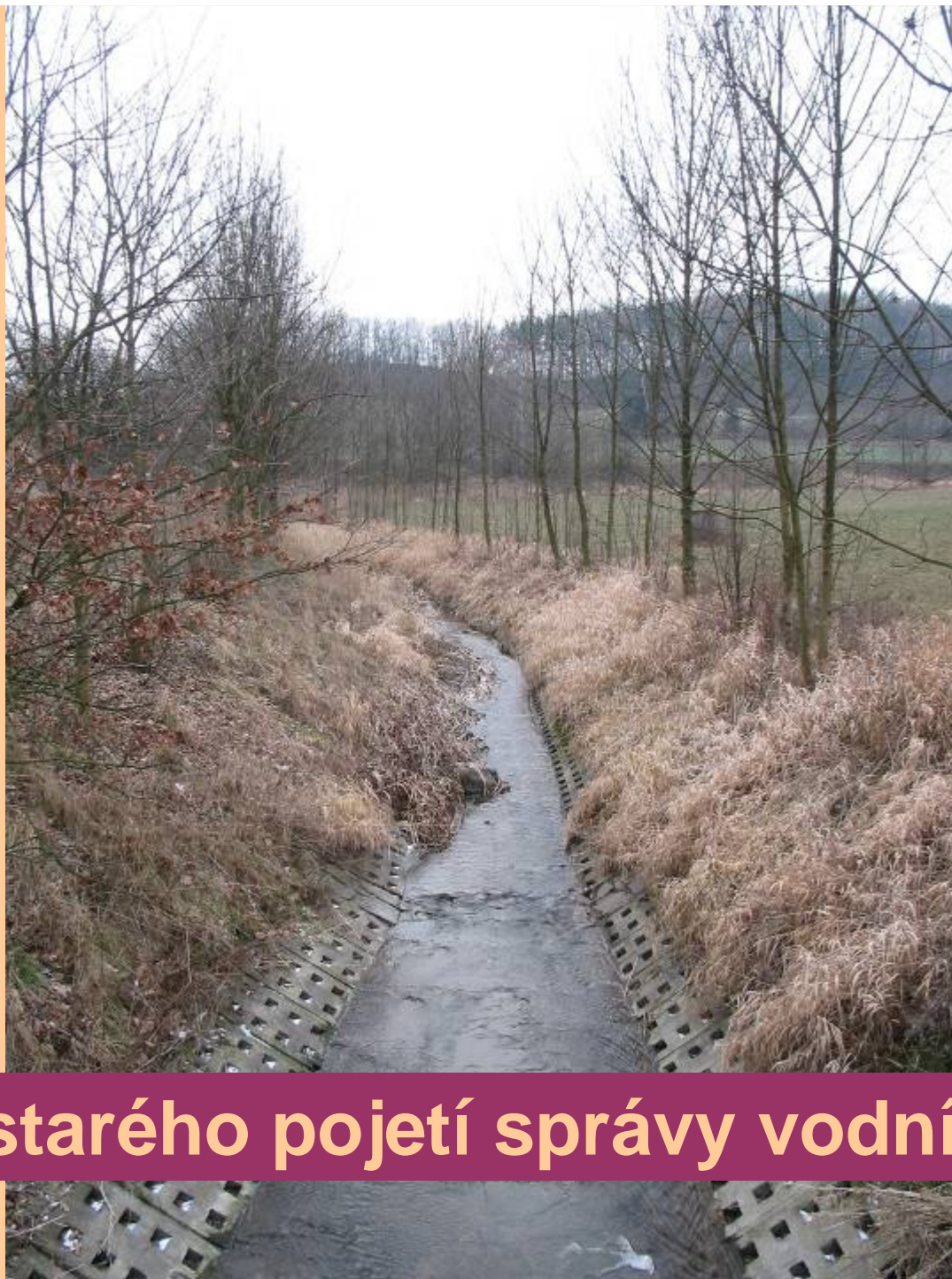

Ekologicky orientovaná správa vodních toků

květen 2009

Zátěže starého pojetí správy vodních toků

Litavka, Bratkovice, 2005

**Nedoceňování přírodních forem výskytu vody
v krajině a jejich významu**

*„Přírodní koryto řeky je prostorem pro inženýrské
řešení....“*

Nedostatečné rozlišování podmínek a potřeb různých úseků toků a niv, zejména volné krajiny a zastavěných území

Jednostranný koncept soustředěného odvádění vody z krajiny:

„Koryto by mělo být tak velké, aby se do něj vešlo co nejvíc vody....“

Doubrava, Záboří n.L., 2004

Jednostranná podpora recipienčních, případně energetických a plavebních funkcí vodních toků.

Poškozování funkcí přírodních, krajinných, retenčních, akumulčních, rybářských, pobytových a rekreačních.

Vltava, Veltrusy

**Upřednostňování lokálních zájmů
proti zájmům na úrovni povodí**

Ničení tvarové a hydraulické členitosti vodních toků

Obrázek z knihy Z. Bauera Stroje firmy Lanna

Červený potok,
Hořovice, 2003

Účelové pojmání povinností spojených se správou vodních toků:

Udržování průtočnosti je:

A/ udržování maximální možné průtočnosti

B/ udržování průtočnosti v daném místě skutečně potřebné

Odstraňování překážek je:

A/ odstraňování jakýchkoliv vyskytnuvších se překážek

B/ odstraňování těch překážek, které skutečně něčemu vadí nebo něco ohrožují

Vltava, České Budějovice, 2009

Opomíjení příležitostí dosahovat alespoň přidružených ekologických efektů vodohospodářských opatření

Nedoceňování a zbytečné maření samovolných renaturačních procesů

**Smířlivost k negativním zásahům do toků a niv,
pokud by opačný postoj vyvolával střety**

Jizera, Mladá Boleslav, 2008

Nedostatečná ochrana ploch pro povodňové rozlivy

Chotýšanka

Provádění zásahů s nejasnými přínosy

Důvody mimo oblast prvoplánové racionality:

- plnění plánu
- generování samoučelných zakázek
- psychologické uspokojování ohrožených obyvatel a funkcionářů
- bezmyšlenkovité rutinní postupy
- nedostatek obeznanosti a představivosti navrhovatelů,...

Spíše negativní vztah k břehovým a doprovodným porostům, nedoceňování jejich významu a funkcí

**Přístupy
ekologicky
orientované
správy
vodních
toků**

Vrchlice, 2009

**Co nejdůslednější ochrana dochovaných přírodních
a přírodě blízkých vodních prvků krajiny**

Rozlišování podmínek a potřeb různých úseků vodních toků

volná krajina

intravilán

**Zpomalování
povodňových i běžných
odtoků vhodnými tvary
koryt – v úsecích, kde je
to vhodné**

Isar, Mnichov, 2005

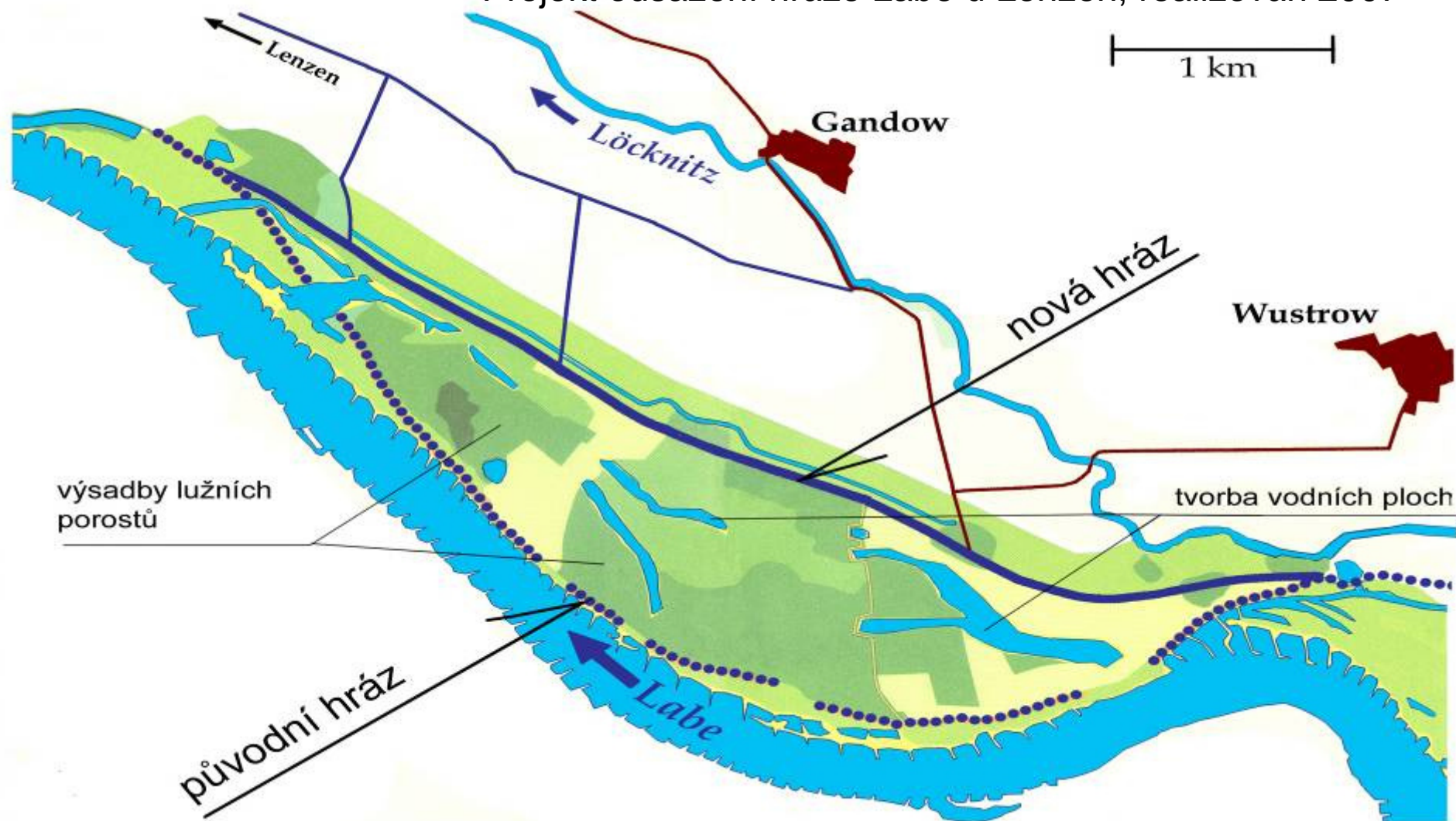

Říční perimetr jako vícefunkční prostor.

Podpora funkcí přírodních, krajinných, retenčních, akumulčních, rybářských, pobytových a rekreačních.

Projekt odsazení hráze Labe u Lenzen, realizován 2007

Udržování vyvážených poměrů mezi zájmy lokálními a zájmy v rámci povodí.

Podpora tvarové a hydraulické členitosti vodních toků v úsecích, kde je to možné.

Revitalizovaná Polečnice, Kájov, 2009

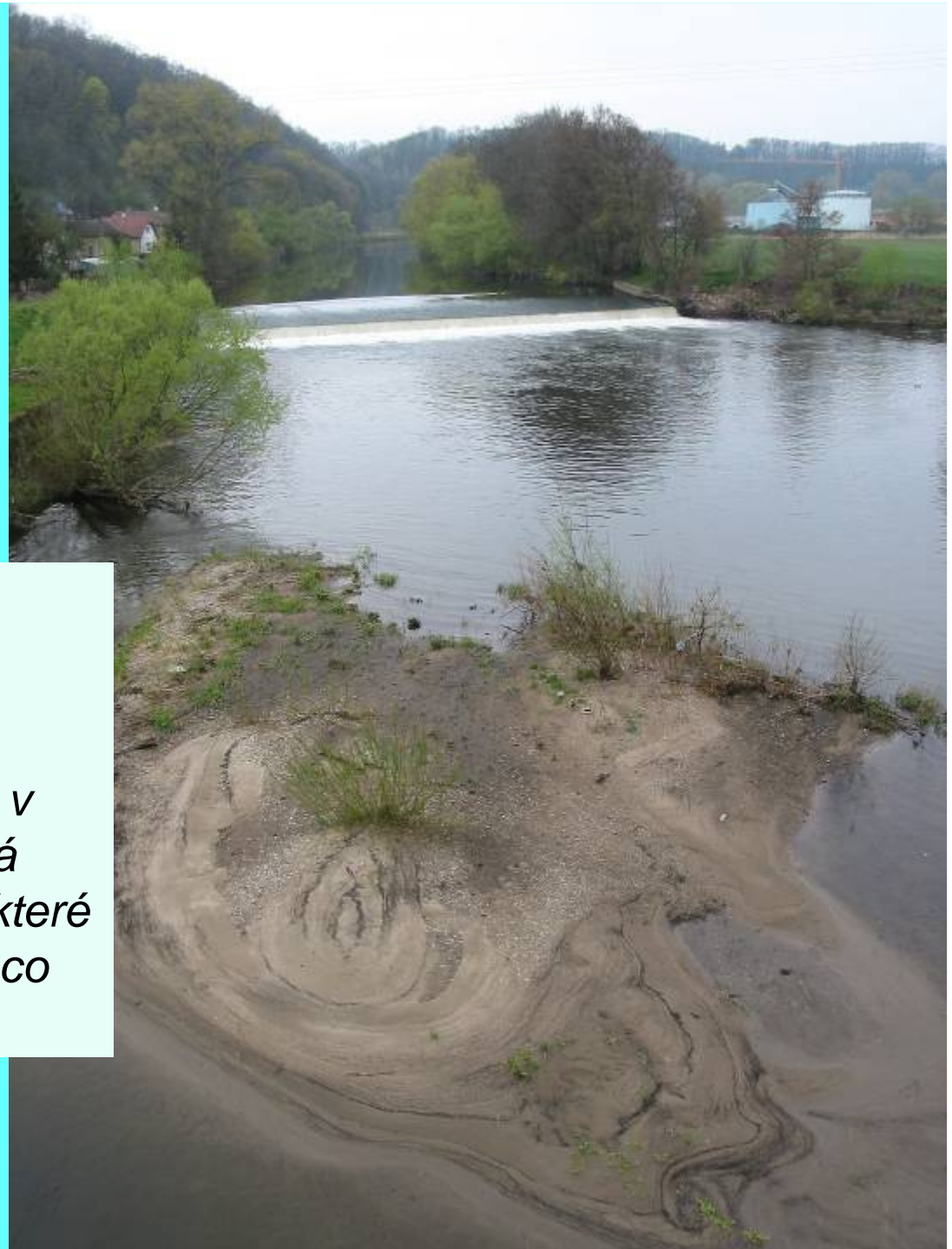

**Podpora běžné akumulace vody v korytě
→ velký prostorový rozsah a členité tvary (zejm. tůně)**

Údržba toků prováděna účelně, dle skutečných potřeb

- *udržování průtočnosti, jaká je v daném místě skutečně potřebná*
- *odstraňování těch překážek, které skutečně něčemu vadí nebo něco ohrožují*

**Odůvodněné technické
zásahy jsou dle možností
doplněny či
kompenzovány
opatřeními ekologizačními**

Erding na Mohanu

Wertach, Augsburg, 2009

Primárně vodohospodářská opatření jsou prováděna tak, aby v rámci možností přinášela také ekologické efekty.

Samovolné renaturační procesy jsou – kde je to možné a vhodné – chráněny, využívány a podporovány

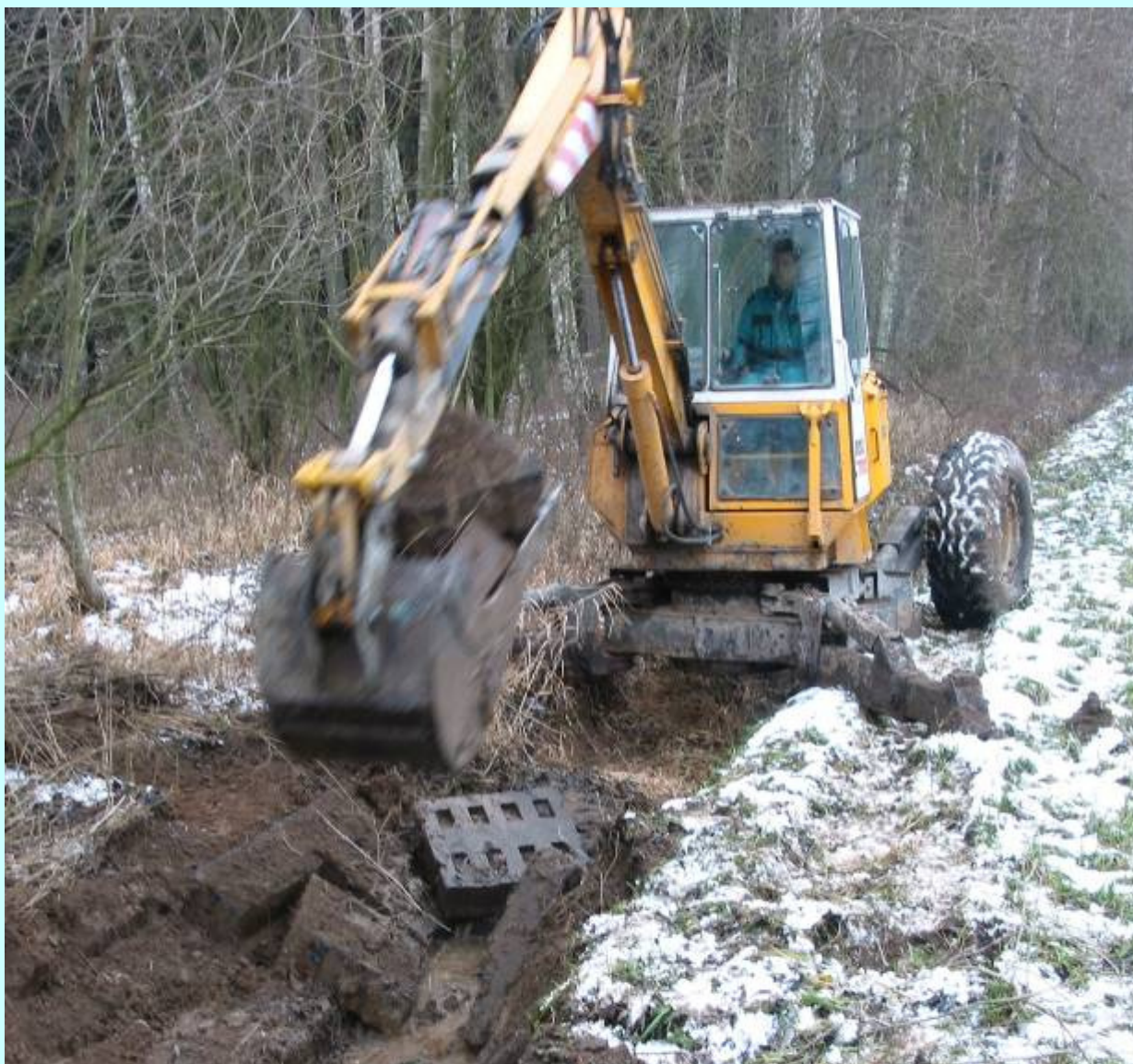
**Ochrana ploch pro
povodňové rozlivy před
zastavováním**

Plná vlastní škodní odpovědnost investorů v případě nevhodného umístování objektů do zaplavitelných území

**Provádění pouze odůvodněných vodohospodářských zásahů,
s věrohodnými přínosy**

**Ochrana a podpora porostů,
v rámci podmínek lokality co nejbližších přírodním**

K hlavním aspektům péče o vodní toky

Běžná údržba toků

Účelnost případných zásahů, ovlivňujících morfologický stav toků a niv, necht' je prověřována kontrolními otázkami:

Jaké ohrožení představuje tato štěrková lavice?

Litavka u Hluboše

***Komu nebo čemu objektivně vadí
tato břehová nátrž?***

Jak významné riziko představuje právě v tomto místě toto posílení členitosti koryta dřevní hmotou?

***Překáží v daném místě něčemu tento kořenový systém ?
Bylo by vysazení javorového odrostku 5 metrů od koryta
adekvátní náhradou tohoto kořání?***

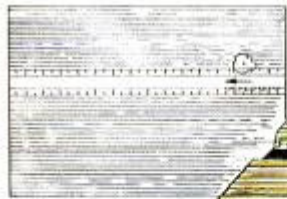
Využívání a ochrana samovolných renaturačních procesů,

jejich podpora zásahy
přírodě blízkého
vodního stavitelství

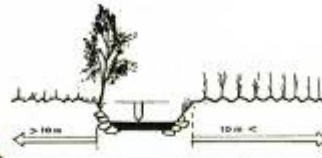
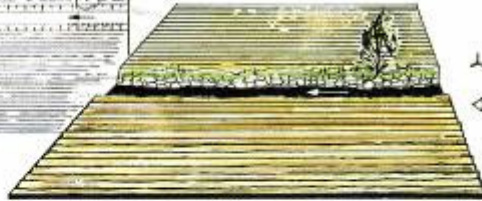
Respektování rozpadu
zbytečného opevnění.

Ausgangslage:

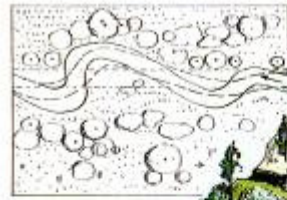
Uferstreifen bereitstellen (Grund-
erwerb)
Ufersicherung (Steinwurf) entfernen
Nutzungsumstellung

Entwicklungsphase I

Förderung der Eigenentwicklung
durch Maßnahmen der Gewässer-
pflege

Entwicklungsphase II

Eigenentwicklung beobachten,
natürliche Sukzession belassen,
gegebenenfalls lenkende inge-
nieurbiologische Maßnahmen

Entwicklungsphase III

Im Auwald pendelnder Fluß

Podpora renaturáci v oficiálných publikáciách bavorského ministerstva ŽP

Výhody renaturací:

- když je nekazíme, běží samy, zadarmo a ve velkém rozsahu
- nevyžadují projektovou, vodoprávní a investiční přípravu
- proti revitalizacím skromná pozemková a vodoprávní agenda

Pro odlehčení – agitka na nástěnce:

**Renaturace – cesta k dosažení příznivého
morfologického stavu vodních toků a ke splnění
požadavků Rámcové směrnice o vodní politice**

Někde se
renaturace uplatní
více, někde méně

V jednotlivých případech nutno posuzovat, nakolik renaturaci omezují:

- dochované nevhodné opevnění
- ➔ odstranit, případně nahradit kamenivem

➤ nadměrné zahloubení koryta
➔ změlčovací záhozy, záhozové pasy, struktury z mrtvého dřeva ve dně,.....??

Co chybí v plánech oblastí povodí:

Rozdělení vodních toků v nevyhovujícím morfologickém stavu na úseky:

- vyžadující investiční revitalizaci
- vhodné k přenechání samovolné nebo jen podporované renaturaci

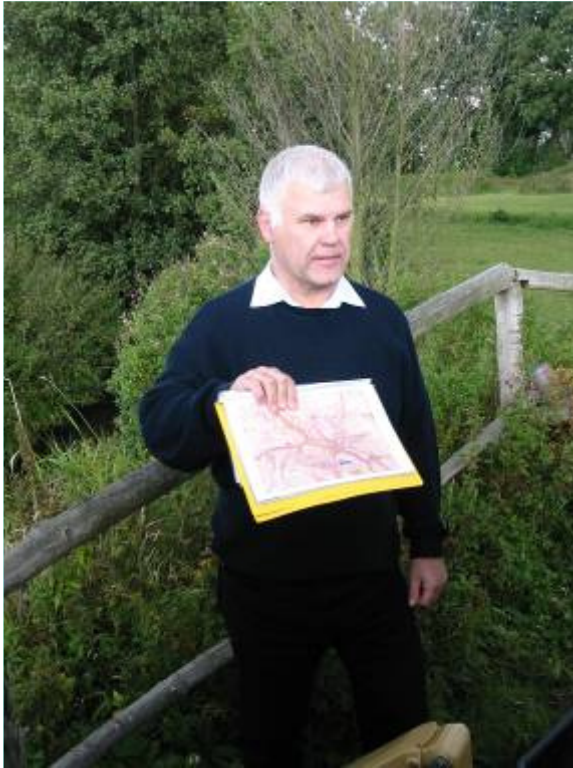

Podpora renaturací

Změlčování, rozvlňování a substrátová rehabilitace koryta střídavými šterko – kamenitými záhozy.

Moisbach
u Hamburku
– aktivita
hasičského
spolku.

Rybáři v povodí říčky Wumme dosypávají štěrková trdliště

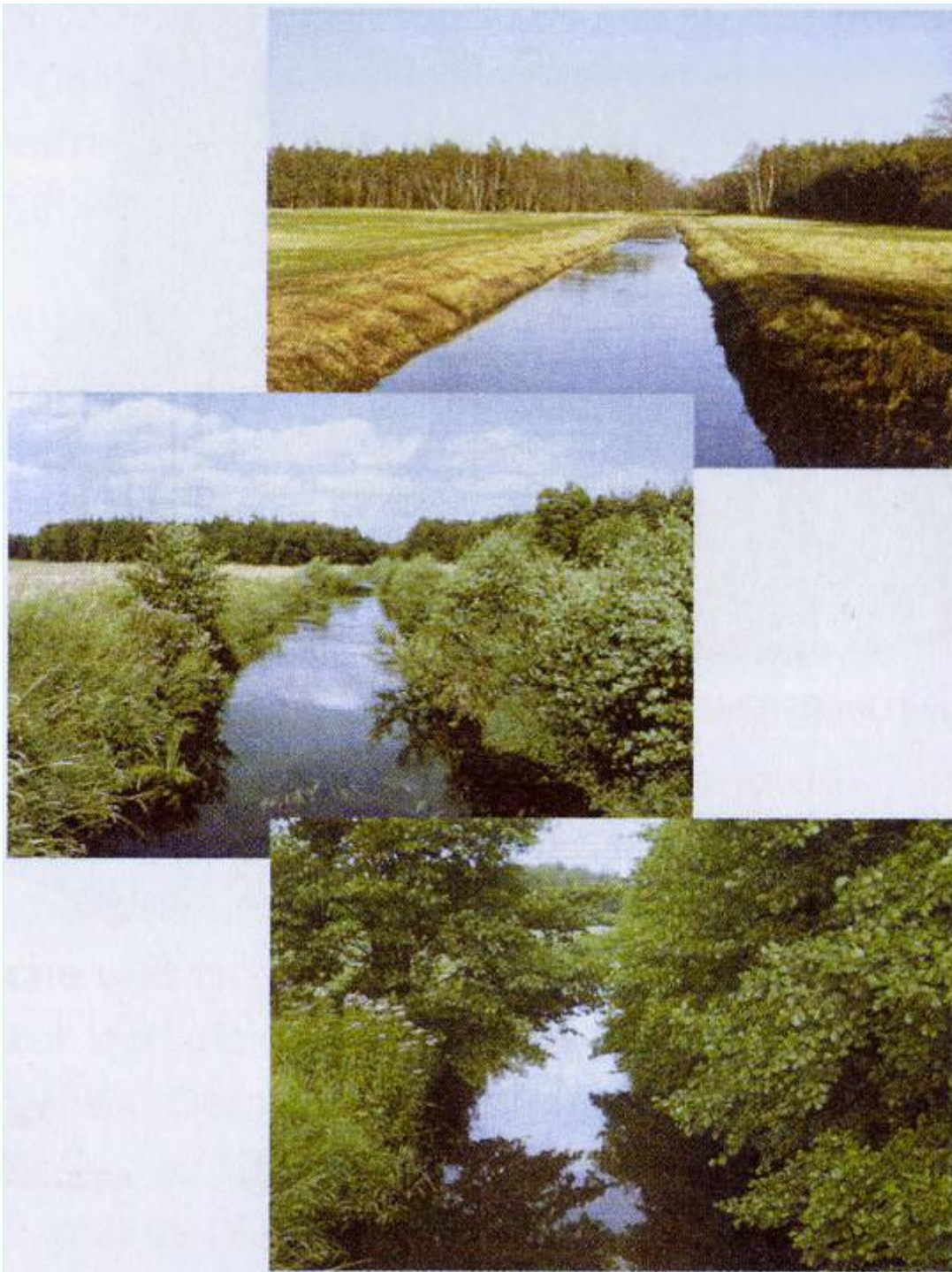
Oblíbené číslo wummských rybářů zejména pro školní mládež
– modelování morfologických procesů v korytě

Doplňování štěrku do koryta řeky Wertach v Kaufbeuren

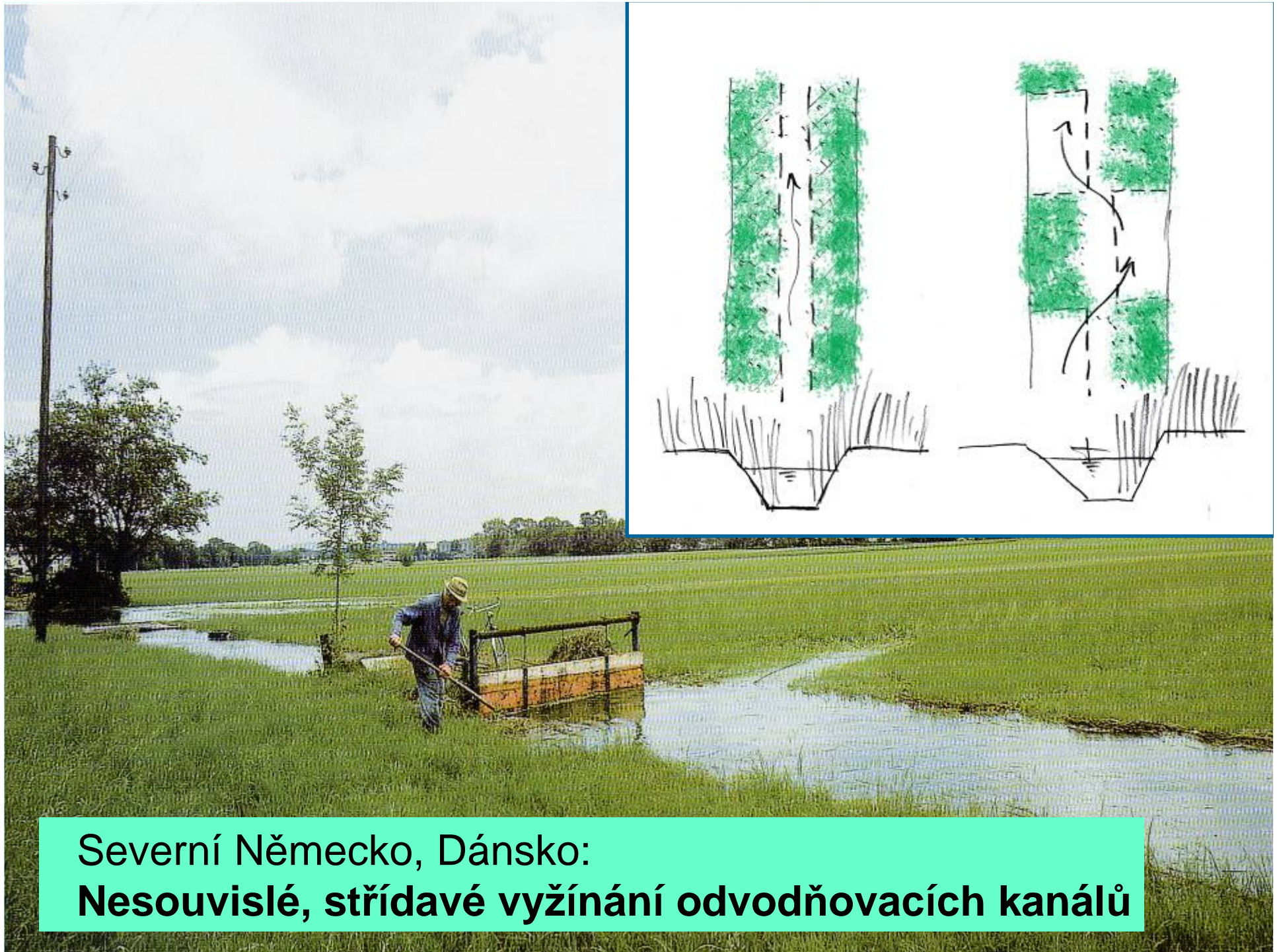

Střídavé, rozvlňující výsadby dřevin do břehové čáry

Podporované renaturace
říčky Ise u Hamburku—
součást revitalizačního
programu vydří stanice
Hankensbüttel u Hamburgu
(foto Dr. Borggräfe)

Severní Německo, Dánsko:
Nesouvislé, střídavé vyžínání odvodňovacích kanálů

Podpora procesů modelování koryta usměrňovači proudění z dřevní hmoty

*Následující obrázky
jsou převzaty z
publikace:*

Rolf-Jürgen Gebler

Entwicklung naturnaher Bäche und Flüsse

Maßnahmen zur Strukturverbesserung

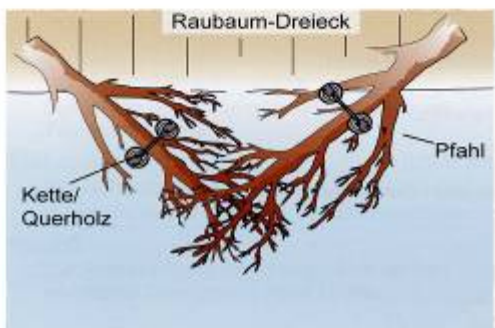
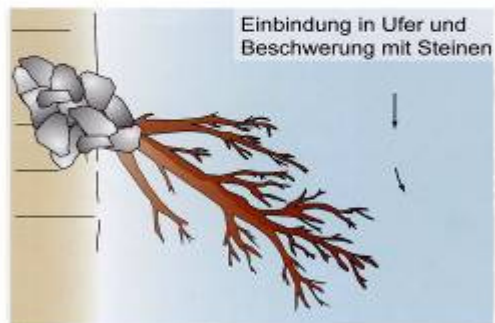
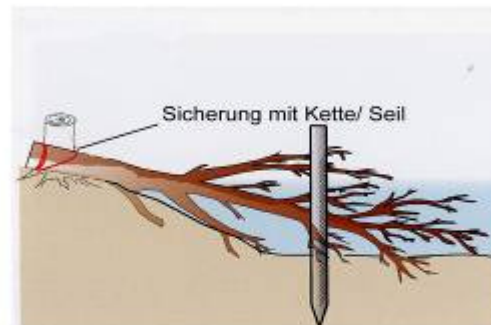
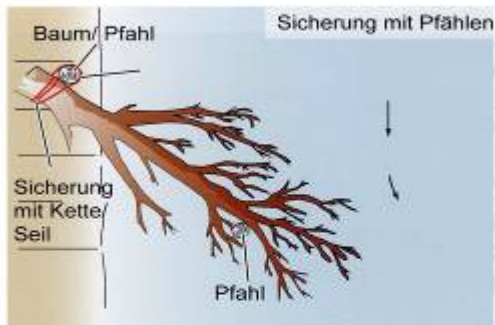
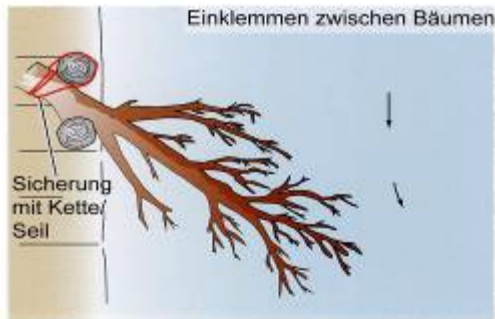

Grundlagen und Beispiele aus der Praxis

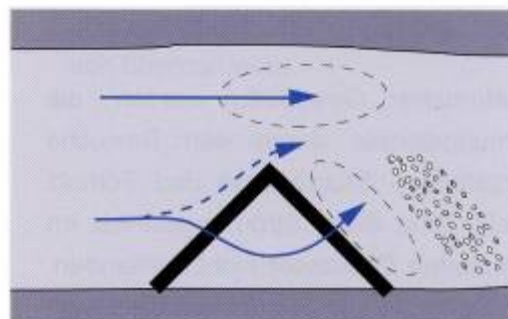
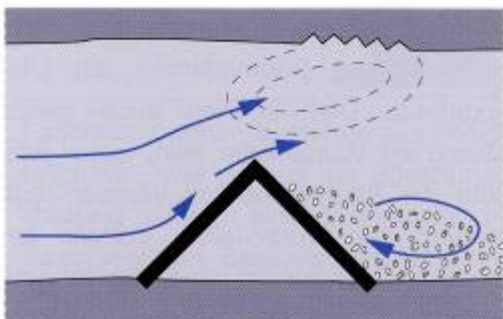
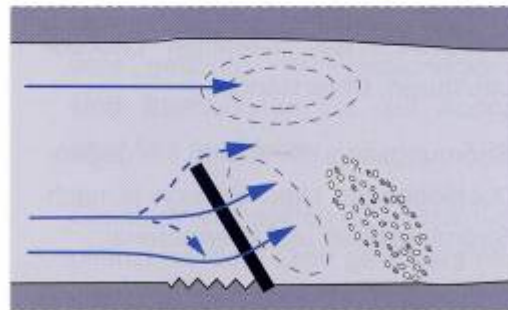
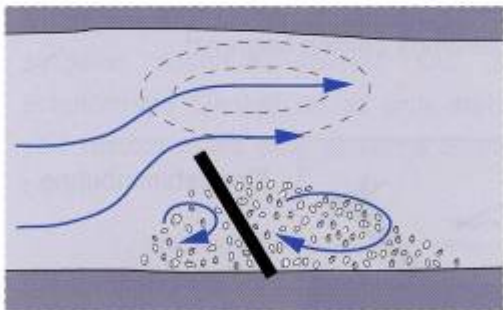
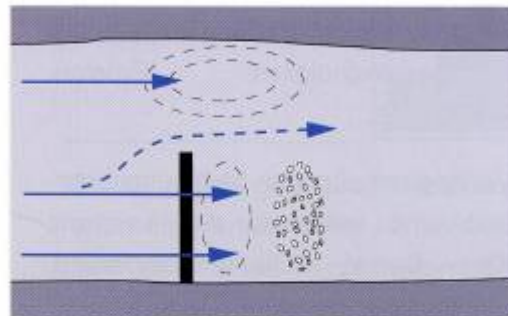
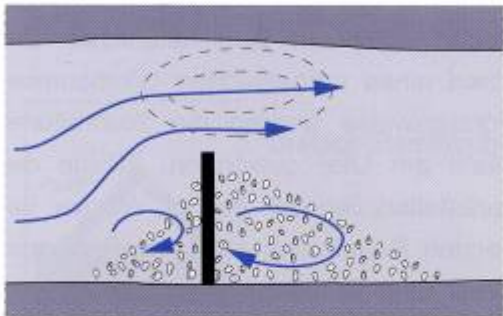
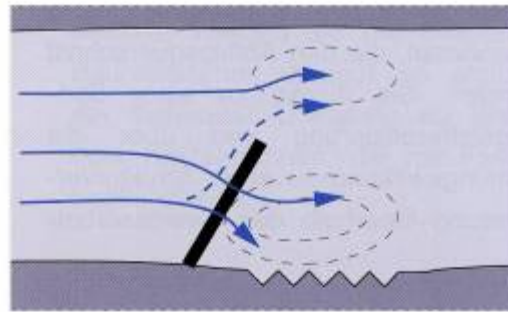
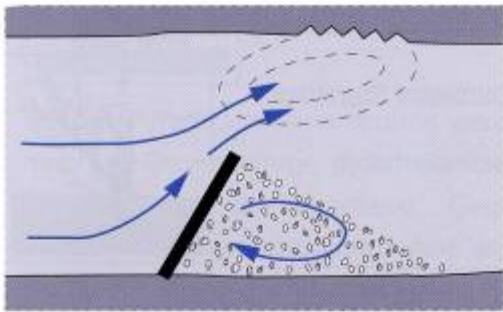
Verlag Wasser + Umwelt

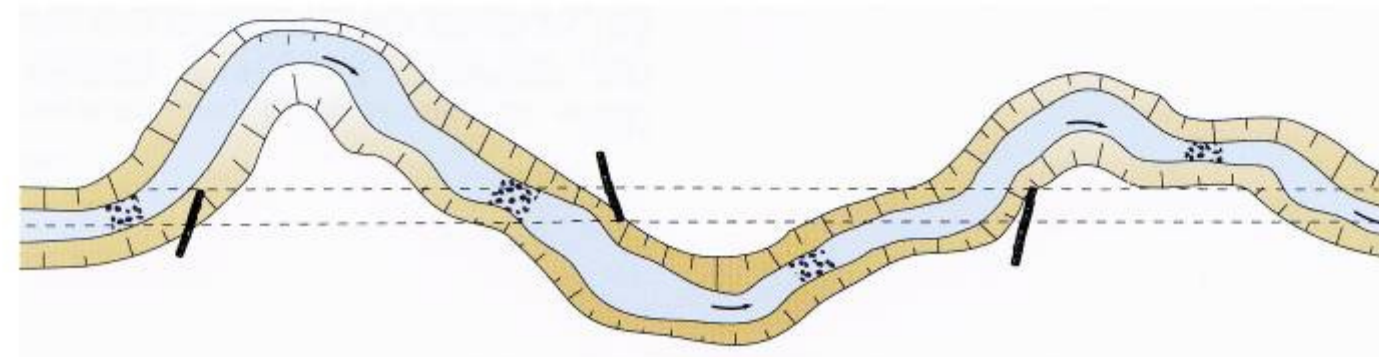
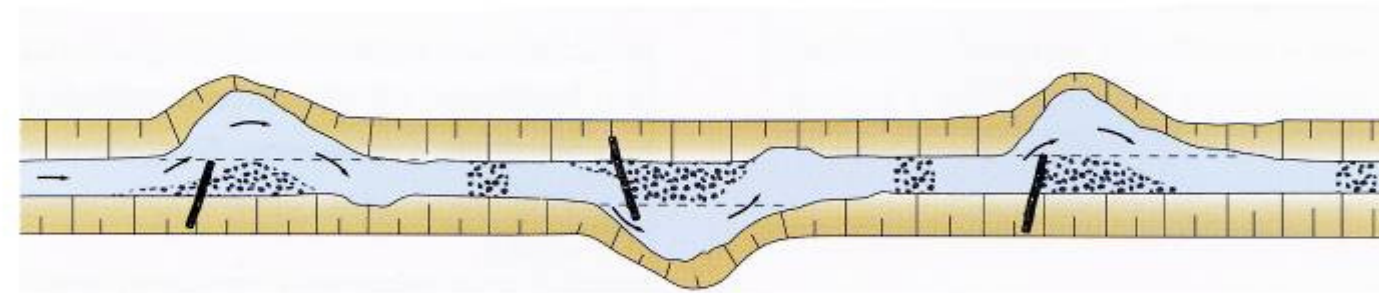
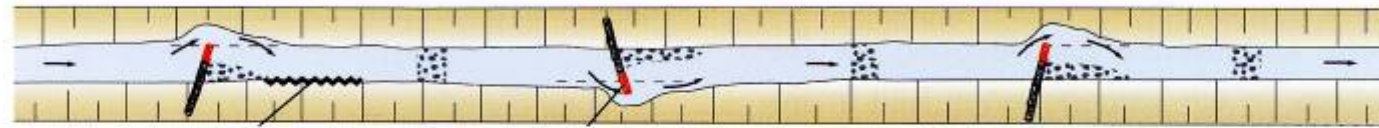
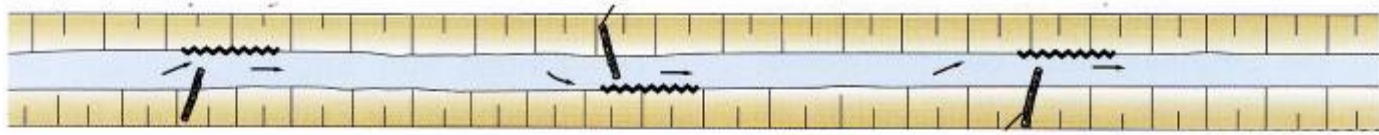
výchony z kotvených neodvětvených kmenů

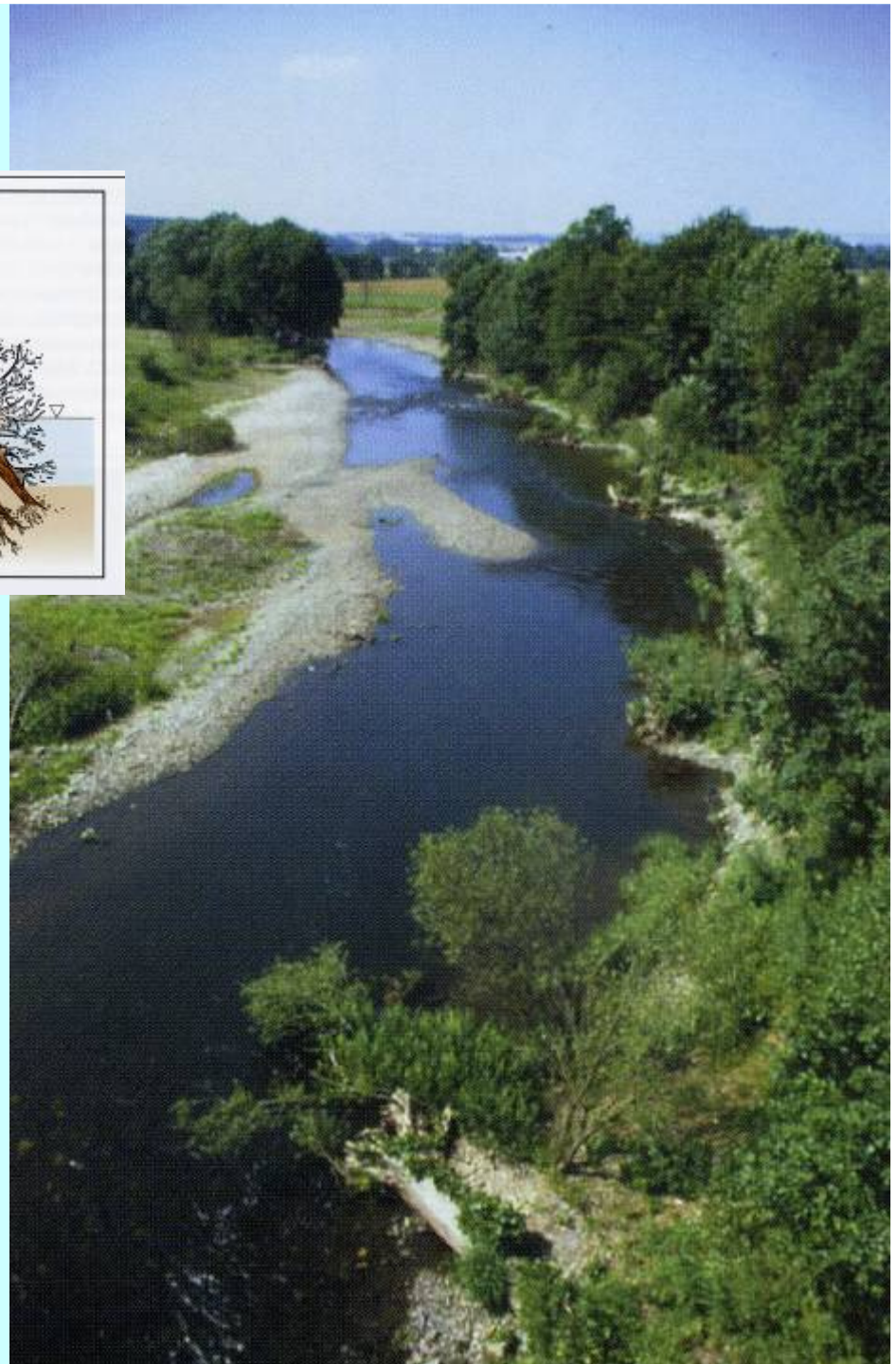
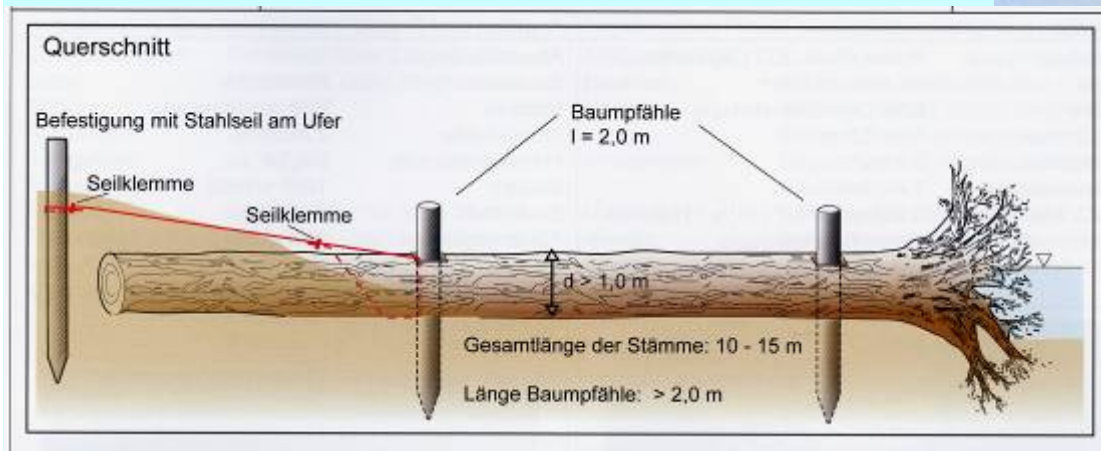

různé aplikace
výhonových
konstrukcí

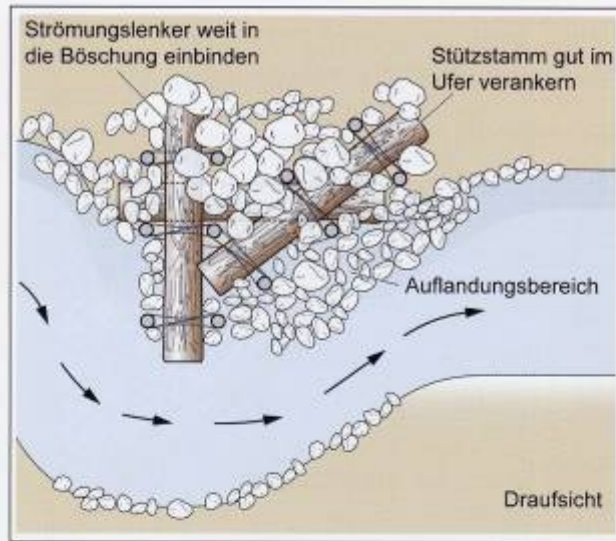

Aplikace kmenů na řece Rodach

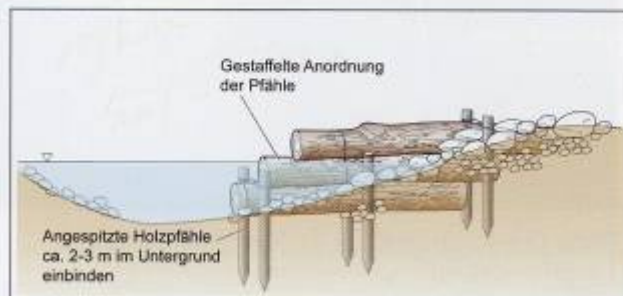

Strömunglenker an der Elz

Strömunglenker an der Elz nach einigen Jahren.

Massiver Strömunglenker an der Ahr.

Zeichnungen nach Angaben GWD Heidelberg.

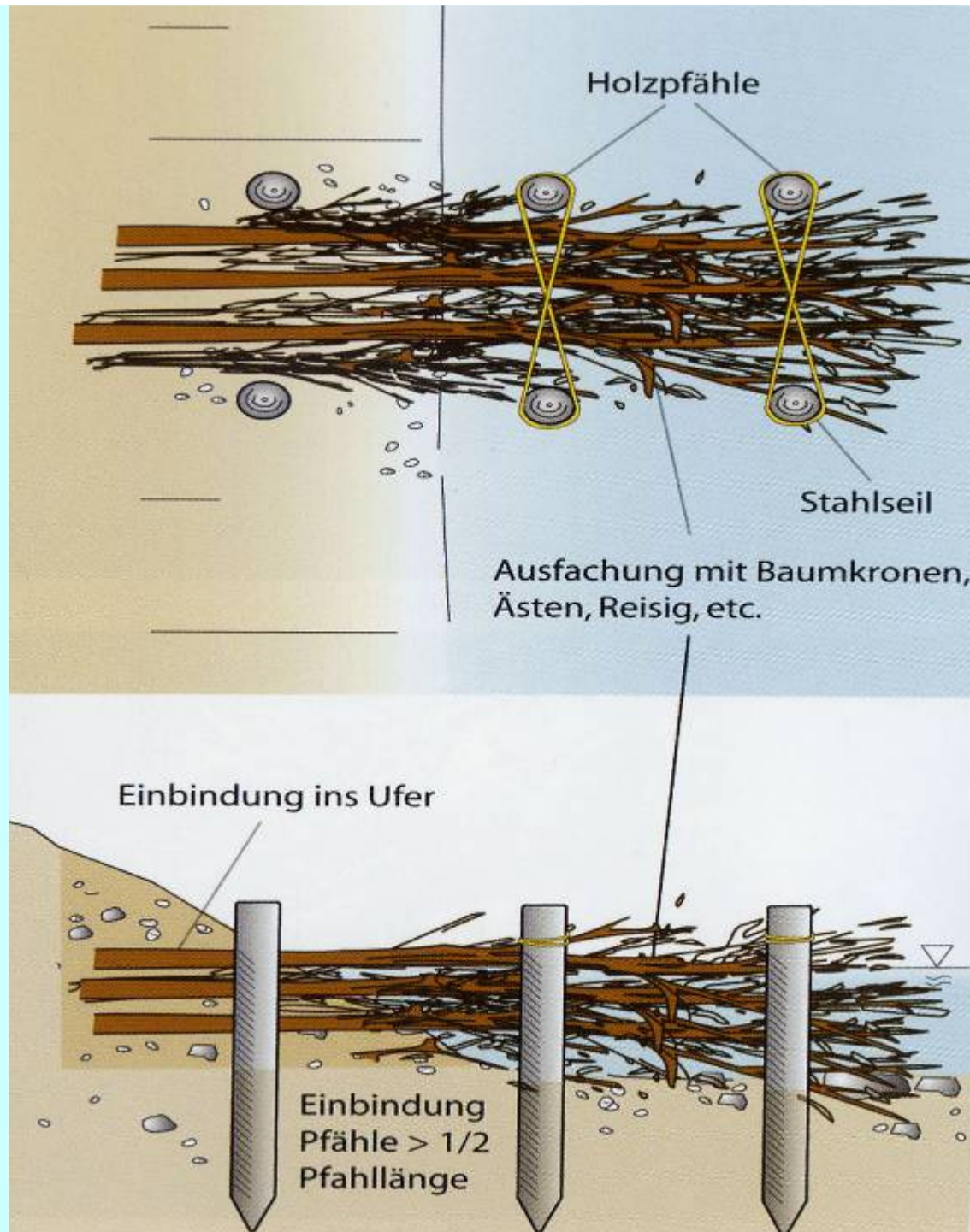
Material:

Baumstämme, Pflöcke, Draht/ Seil, Steine.

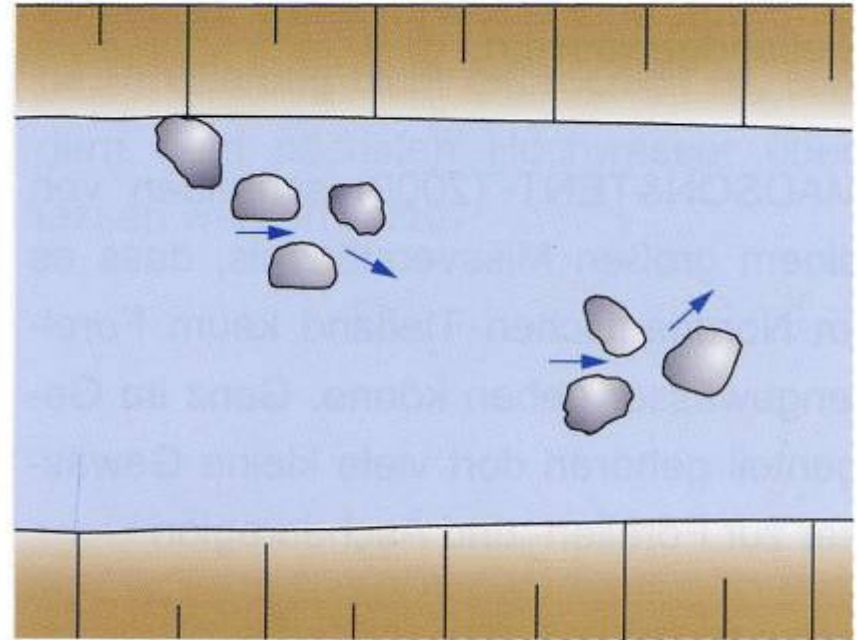
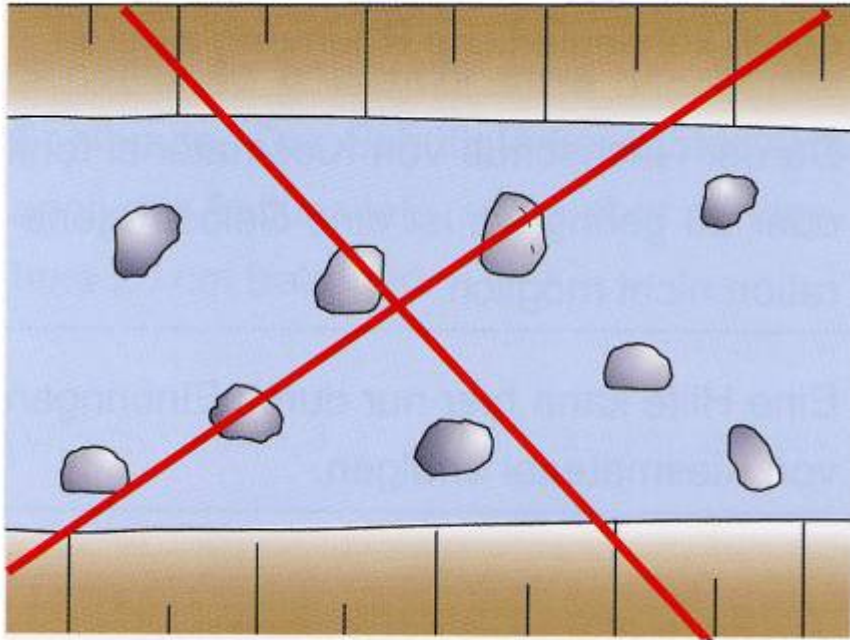
Bauablauf:

- Einbindung Stämme in Ufer.

„Ekobalvány“

Revitalizace Vöckly ve Vöcklabrucku, Rakousko

Poučení:

Dřevní hmota se rychle sesedá a odlamuje → aplikovat raději větší množství

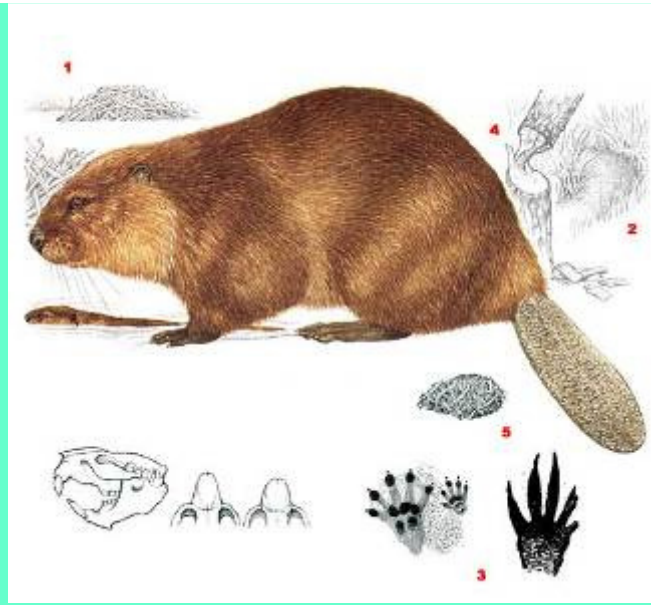

revitalizátor bobr

Důležitá zásada:

**Jak jen to jde,
chránit a využívat
přirozené renaturační
procesy!**

Rozumná opatření po povodních

Renaturace povodněmi - zadarmo, rychle a účinně

Typy stanovišť, podporované povodňovými jevy:

- štěrkové lavice
- skrumáže spláví
- plochy břehů a niv, dočasně obnažené průběhem povodně
- členité tvary břehů

Význam štěrkových lavic:

- ponořené lavice – ryby, mlži, korýši
- lavice v oblasti kolísání hladin – vodní ptactvo
- lavice dlouhodoběji vyčnívající nad hladinou – ptactvo, rostliny, hmyz, rybáři,.....

Omezování průtočnosti štěrkovými lavicemi se často přeceňuje:

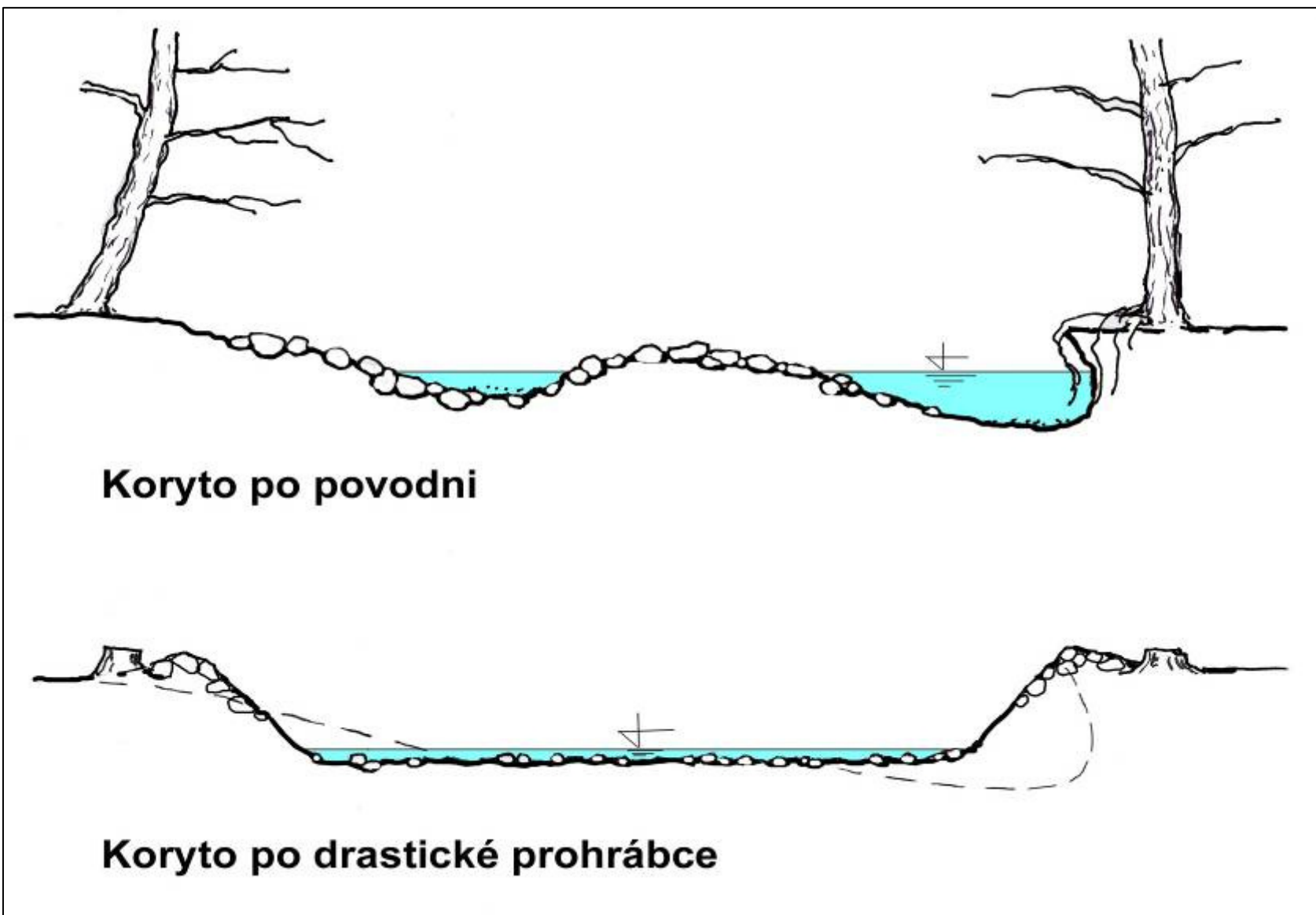
- lavice mají vliv jenom do poměrně malého povodňového průtoku, nejvýše po kapacitu koryta
- za povodní, běžně počínaje Q_1 , se štěrkové lavice fluidizují

Odstraňování štěrkových lavic – je po povodních často žádáno, ale jeho význam pro PPO je malý, kdežto **ekologické škody značné.**

Ničení povodňových renaturací nevhodnými zásahy po povodních

Místo štěrkových lavic by měly být odstraňovány skutečně významné průtokové překážky

Koncentrační hráz na Vltavě u Zbraslavi – obnovena po povodni 2002

**Někdy zahrnují opatření
po povodních značně
problematická řešení**

Doporučení pro citlivé zásahy po povodních:

- jen zásahy skutečně potřebné – odstraňování naplavených odpadů apod.
- zásahy do dna a štěrkových lavic omezovat na místa zřetelného vlivu na zástavbu
- odůvodněné zásahy do dna a štěrkových lavic provádět výběrovým způsobem

Šetrný způsob provádění opodstatněných zásahů do dna a štěrkových lavic:

- když odstraňovat usazeniny, tak ze dna, zatímco u břehů šetřit litorály, jesepty a pláže
- neodstraňovat plošně, ale pomístně
- dno neupravovat do roviny, naopak rozčleňovat tůněmi

Kompromisní úpravy po povodni 2002 na Berounce u Let

Nezbytné opravy břehových nátrží:

- přírodě blízké záhozy, popř. členité aplikace dřevní hmoty
- jenom v exponovaných místech (mosty, komunikace,...) náročnější konstrukce – rovnaniny,...

V korytě nevytvářet spádové stupně, přehrážky apod., nezbytná vyrovnání a stabilizace sklonu provádět

- záhozovými nebo rovnanými pasy
- rovnanými kaskádami balvanů
- rovnanými skluzy

Staré příčné stavby nezachraňovat za každou cenu →
→ **eliminace starých příčných objektů jako popovodňové
či protipovodňové a revitalizační opatření**

Diferencované hodnocení povodňových změn koryt:

- **příznivé** – změny ve volné krajině, podporující členitost a rozsah koryta – využitelné bez dalších korekcí
- **akceptovatelné s korekčními zásahy**
- **neakceptovatelné** – ataky zástavby, komunikací apod., ataky pozemků nesmlouvavých majitelů

Vhodný postup při povodňové změně trasy koryta, která je příznivá pro morfologický stav toku:

- ponechání samovolnému vývoji (pokud mj. nevzniká kolize s majiteli pozemků)
- dílčí stabilizační nebo dotvářející korekce
- jednání o vykoupení pozemků od majitelů - § 45 VZ

§ 45

Změny koryta vodního toku

- (1) Opustí-li vodní tok vlivem přírodních sil při povodni své přirozené koryto a vznikne-li tím koryto nové, mohou vlastníci pozemků, správce vodního toku, jakož i oprávnění k nakládání s vodami, kteří jsou dotčeni novým stavem, žádat jednotlivě nebo společně vodoprávní úřad o povolení vrátit vodní tok na svůj náklad do původního koryta. Stát může žadatelům, kteří obdrží povolení, na obnovu koryta vodního toku po povodni přispět (§ 102).*
- (2) Neobnoví-li se původní stav, stát vykoupí pozemek původního nebo nového koryta vodního toku, jestliže mu tento pozemek vlastník dotčeného pozemku nabídne. Toto neplatí pro dotčené pozemky ve vlastnictví obcí.*
- (3) Neobnoví-li se původní stav z důvodu, že vodoprávní úřad obnovu ve veřejném zájmu nepovolí, platí pro vlastníky dotčených pozemků možnost odškodnění podle odstavce 2 a ostatním oprávněným k nakládání s vodami, dotčeným tímto rozhodnutím, náležitá přiměřená náhrada.*

**Správce toku se ekologicky angažuje
i mimo vlastní koryto**

Dispozice pozemky v nivách v zájmu ochrany a podpory jejich vodohospodářských a environmentálních funkcí

Nezastavěná niva jako prostor pro průtok a přirozenou retenci

Niva jako prostor pro přírodu

Niva a vodní tok jako prostor pro lidi

Revitalizace Francké Saaly v Bad Kissingen

Konec prezentace